List za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROLETAREC

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 587 So. Centre Ave.

"Delavci vseh dežela, združite se"

PAZITE!

na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vašega naslova, prilepljinega spodaj ali na ovitku. Ako je številka tedaj vam (70) s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo ponovite jo takoj.

Štev. (No.) 69. Chicago, Ill., 5. januarja (January), 1909. Leto (Vol.) IV.

Nekaj o pomenu slov. soc organizacije v Ameriki.

O pomenu slovenske soc. organizacije v Ameriki bi se dalo napisati cele izdaje Proletarca. Ker je to uprašanje zelo odprto, mislimo, je dovolj, če se od bliž nekoliko pobavimo žnjim in podamo najbolj vidljive strani če res pomembne.

Prvi pomen v soc. gibanju med Slovenci v Ameriki je brezdvomno to, da smo del naroda, ki čuti z drugimi narodi v veliki ameriški republiki po potrebi združenja naroda — nove Amerike — novega sveta, ki hrepeni po znanju socijalističnega nauka.

Že pred nami so sicer prišli v Ameriko Slovenci, o kterih bodoča zgodovina ameriške republike ne bo vedela povedati druzega, nego to, da so tirali svoje rojake v duševno sužnost rimskega jarma in sužnost telesnega robstva. Da so bili posredovalci rimskega in privatnega kapitala.

Prišli so pa pozneje tudi drugi Slovenci in ni se še dobro začela razvijati socijalistična misel med ameriškim (tuzemskim) narodom, ko se je že osnoval prvi slov. soc. klub v Chicagu leta 1901.

Ko se je pozneje osnovalo po raznih krajih več klubov, se je osnovala centrala nazivana "Jugosl. soc. zveza", kteri namen je organizirati Slovence v skupine, jih vzgajati v socijalističnem duhu potom svojega glasila. "Proletarca" ter ščititi sodruge moral no in gmotno pred domačim in tujim sovražnikom.

Brezdvomno zadene socijalistična ideja na domačega sovražnika najpreje, ker nam je vedno najbližji, ker je bil znami rojen; mogoče v naši vasi, trgu ali mestu. Vsak narod ima svoje narodne izkoriščevalce, (ki se navadno postavljajo za njega voditelje) in to bo logično, da bo imel končno tudi vsak narod svoje socijaliste, ki bodo šli po nauku socijalizma — v malem direktno — proti izkoriščevalcem, v velikem proti zistemu, ki dovoljuje izkoriščanje — v boj.

Te boje ima za seboj tudi že slovenska soc. organizacija v Ameriki. Pogledati je treba le malo nazaj, v čase, ko je "pilharsko" imelo svojo veljavo v javnem življenju med Slovenci v Ameriki, kateremu krepak udarec je dalo šele socijalistično glasilo, ktero ožigosalo prostituiranje dobičkalovce in narodne izkoriščevalce.

Teh bojev bo — kakor kaže — še vedno več, čim več domačih narodnjakov-tostnikov bo rodila ta ideja. Socijalizem je namreč nauk, ki je v direktnem nasprotstvu z naukom ali zagovarjanjem izkoriščanja — in zato zadenemo vedno na sovražnike, ki špekulirajo na izkoriščanje in slepljenje ljudstva.

Temu velikemu delu, temu boju pa je zamore biti kos le dobra in močna soc. organizacija s svojim glasilom.

Osebni (individualni) nasprotniki socijalizma (to so ljudje, ki hočejo živeti léno na konto ljudstva) nečejo priznati nikake organizacije, ker vedo, da se jih v organizaciji lahko nadzira. Zato raje [illegible] svojo pest krošnarijo in se razživljejo, da so svobodomisle[illegible].

Svobodomiselnost pa je absurdna stvar, če človek pravzaprav [illegible] ve, zakaj je svobodomiseln — [illegible] pa, če ve, da mora biti svobo[illegible] zato, da lahko svobodno [illegible] svojega bližnjega.

[illegible] pa takim tičem navadno [illegible] organizacija smrdi, kjer ka[illegible] bi bila le ta ovira njihovim [illegible] za izkoriščevanje. Tudi [illegible] slučajih je proti takim so[illegible] najuspešnejše orožje [illegible].

[illegible] ne more doseči organizaci[illegible] doseže v jakosti organiza[illegible] najboljše orožje "Proletarec" [illegible] je pa treba, da [illegible] naročnik na "Proletarec".

ČITAJTE! Na 3. strani: Kako se pošilja denar v stari kraj po pošti.

Organizacija sicer plačuje na centralo 5c. od vsacega člana na mesec, ktera svota se pa navadno porabi vedno za agitatorične name ne v slučajih volitev, nabavo pravil in druzih tiskovin. Ti dohodki komaj pokrivajo tekoče stroške, ktere ima gl. tajnik in se od teh nemore dajati nobena podpora listu. Na vsak način pa mora imeti Proletarec za seboj stranko, to je ljudi, ki zastopajo socijalistične nauke in stranka mora imeti tak list. Oboje je torej nerazdružljivo.

Nam ni pričakovati, da bodo napr. "A. S.", "G. N." ali "Am. Slov. Narod" nastopili za socijalizem, ker ti so direktno, ali pa indirektno nasprotniki socijalističnih idej.

Vsakdanja skušnja nas uči in praksa potrjuje, da živimo v časih, ko nam je treba gledati z odprtimi očmi, in da ni božja volja, to če poseduje naš kruh kdo drugi, mesto nas.

Zavest je prvi korak k inteligenciji — in inteligencija je ključ k splošnim zahtevam, za ktere se bojujemo.

Slovenska soc. organizacija v Ameriki ima veliko nalogo, ktero izvesti morajo slovenski amer. delavci v sporazumu skupne stranke, kajti političnih bojev se udeležujemo skupno —; posebne boje pa ima bojevati organizacija sama v lastnem narodu napram vsem tistim, ki so proti pravici, ktero zastopajo naša soc. načela. Ker živimo skupaj, v eni republiki, je naš boj proti slovenskim izkoriščevalcem zajedno tudi boj vseh ostalih sodrugov po Ameriki napram njim in obratno so naši sovražniki vsi tisti, ki nasprotujejo delu naših ostalih sodrugov. Naša zmaga je njih zmaga in njihova zmaga pomeni tudi za nas zmago v soc. boju za osvobojenje vsega človeštva.

Boj, za gospodarsko osvobojenje človečanstva pa pomeni pravičnost, kteri mesto gre pred vesoljstvom . . . . —č.

"PROSPERITETA"!

Clarence Barker, 29letni knjigovodja, si je na svojem domu, 39 Laflin St., (Chicago) v noči od zadnje nedelje na pondeljak prerezal prsa z namenom, da se usmrti. Odpeljali so ga v bolnišnico, a zdravniki imajo nad njim malo upanja. Vzrok nameravanega samoumora: dolgotrajna brezposelnost, brezuspešno iskanje dela in pritiskanje bede.

"Narodna tiskarna", v kteri se tiska "Proletarec", je minoli četrtek tiskala lepake v slovenskem jeziku s sledečo vsebino:

> Delavci, odpuščeni dopoldne, bodo izplačani popoldne ob 4. uri. Delavci, odpuščeni popoldne., bodo izplačani jutri ob 11 uri dopoldne.
>
> A. Bucheler, supt.

Lepaki so bili namenjeni za neko tvornico, v kteri gotovo delajo tudi Slovenci.

Po chikaških ulicah, zlasti pa krog tvornic ali vposelskih agentur, se še vedno potika na tisoče delavcev, kteri bi se radi danes kot jutri prodali za vsako mezdo.

Naduti "Glas Naroda" je pa še pisal, da sedaj — hvala bogu — ko je dobili Taft izvoljen, imamo dobre čase in dela dovolj. Kdor noče delati, je pa lenuh! Sevéda [illegible] prejema [illegible] od [illegible] in [illegible] od papeža, [illegible] dobre čase, a brezposelni reveži pa ne.

NAROČNIKOM.

Kadar se preselite, je potrebno, da naznanite poleg novega naslova tudi star naslov.

Od blizo in daleč

V Italiji je močan potres porušil cvetoča mesta, trge in vasi; na tisoče ljudi je našlo smrt pod razvalinami mest, trgov in vasi. Tajna naravna sila je provzročila zopet tako katastrofo, da človeka zaboli srce, ko čita brzojavna poročila o nji. Proti ti sili je človek brezmočen, je nič. Našpesnik Aškerc opeva krasno to silo in slika njeno demonsko silo v pesmi "Jaz", zaeno pa pove, da človek je nič.

Tako kot poje naš Aškerc, mislijo tudi vsi drugi razsodni in pametni ljudje o vseh naravnih prikaznih, ki ne izrabljajo svoje izobrazbe v to, da bi varali druge nevedne ljudi iz njih nevednosti črpali za sebe mastne dohodke.

Ko je bljuval ognjenik Pelee, so duhovniki takoj izmislili laž, da je bila šiba božja, ker so otočani na veliki petek križali prešiča. Laž je bila prozorna, pri nevednih ljudeh je pa le vlekla.

Komaj se je zemlja stresla v Siciliji in Kalabriji in se podrla mesta, vasi, cerkve in samostani, in popadali svetniki in maliki raz oltarje in žrtvenike, že so duhovniki zaupili, čudež se je zgodil, nek malik je ostal nepoškodovan.

Človek bi se vspričo takega cinizma, vspričo takega odprtega norčevanja iz zdrave človeške pameti in nesreče, ktera je zadela na tisoče ljudi nakrat, jezil, če bi kaj pomagalo.

Jeza nam ne pomaga. Pomagati nam zamore, ako prižgemu ljudstvu luč spoznanja in prosvete.

"Ljubi oče v nebesih" je bil slabe volje prav o božiču, ko so ga ljudje najbolj molili, se najbolj kesali svojih grehov in mu prinašali največ darov. Ako bi se "ljubi oče" razsrdil nad nevernimi Japonci in Kitajci, bi že nič ne rekli. Tako je pa udaril svoje izvoljeno ljudstvo, Italijane, iz kterih je izšlo največ papežev, njegovih namestnikov, udaril je ljudstvo, ki ga najbolj časti in moli. V "sveti jezi" je pobil škofe, kanonike, župnike, kaplane menihe in nune, podrl je svetišča, v kterih so vsaki dan delili telo njegovega sina odrešenika v podobi kruha in vina pobožnim vernikom.

Z druge strani so pa zopet žrtve ljudje te katastrofe, ki so živeli v bedi, revščini in stiski. Prebivalci južne Italije so znani po širnem svetu, kot najsiromašnejši in pobožnejši. Še ni dolgo, ko je ves kulturni svet zaznal kakšne muke trpe možki, ženske in otroci v sicilijanskih žveplenih rudnikih za nizke plače.

Življenje teh ljudi je tako žalostno in bedno, da bi bil bog, če bi sploh kteri ekzistiral, prava pošast, ako bi mirno gledal trpljenje in muke tega ljudstva. Uničenje teh izkoriščanih ljudi potom potresa, pa nam prikazeva tega boga tako grozovitega, da si vsi grozoviteži v človeški koži pretekle in sedanje dobe v primeri ž njim še pravi milosrčneži.

Mi nimamo "ljubega očeta v nebesih" in nimamo "božje previdnosti." Ako bi to ne bila gola in čista resnica, potem bi se ne dogajale take katastrofe kot v Italiji, ka ktere ni najti nobenega opravičenega vzroka. Ako bi [illegible] prebival nad oblaki, tedaj bi mu žalosti počilo srce, ker bi ne mogel gledati takega gorja svojih otrok.

[illegible] je treba, da vztraja[illegible] [illegible] za boljšo bo[illegible]. Vsak je sam sebi bog in [illegible] vsi skupaj, ako drug [illegible] pomagamo, v kolikor [illegible] dopuščajo naravne človeške [illegible].

V notranjem Algiru, približ[illegible] deset kilometrov od Maroka [illegible] je na kratko poročal brzo[illegible] se francoski legionarji ista[illegible] [illegible] so [illegible] da-kovodjo, da jih je peljal do gotovega mesta kjer so ostavili vlak in odkorakali v notranje kraje.

Takozvana francoska legija inozemcev je najškandaloznejša vojaška naprava, ki ekzistira v evropskih državah. Ustanovili so jo po julijski revoluciji iz vojaških begunov, klativitezev in bu[ndeleev]. Takrat je bila potreba podjarmiti sedanjo kolonijo Algir. Pri podjarmljenju Kabilov ni mogel nikče služiti boljše kot izmeček evropejskih narodov. Legija inozemcev, ki je obstajala iz dveh polkov, se je vdeležila tudi vseh evropejskih vojn. Po podjarmljenju Tunisa (1882) so legijo inozemcev pomnožili izdatno. Načelo franceskega vojnega ministerstva je, da se legionarje tam izrablja, kjer je najbolj nevarno. Za mrzlične kraje na Madagaskarju in v Tongkinu so inozemci dobri; v Algiru so pa v predstražnih postojankah v Sahari in ob meji Maroka.

Tako Francozi ne občutijo direktno grozot kolonialne politike, saj tujci nosijo za nje svoje kože na prodaj. Treba je, da povemo, da so danes legionarji sami revni delavci, ktere so častniki pregovorili z lažnjivimi obljubami, da so vstopili v legijo inozemcev. Komaj so ti siromaki dali nepremišljeno svojo besedo, že so se zavezali, da bodo od 3 do 5 let opravljali najbolj kruto vojaško službo. V ti vojaški službi čakajo te nesrečneže smrtna nevarnost, izkoriščanje njih zdravja do skrajnosti, stroga disciplina in trpinčenje.

Ker se punti v zadnjem času v legiji inozemcev množe, je jasno, da se je tudi med temi nesrečneži pričel širiti duh proti napravi, ki sramoti Francijo in svobodno misel republike.

— Ko se je Castro, bivši predsednik Venezuele izkrcal v Evropi, so poročali časniki, da je svoje ogromno premoženje naložil na varnih bankah. To sedaj Castro potrjuje. Sploh bi bil čudež ako bi se ne bil Castro od svojih kolegov iz južnoameriških roparskih republik, ki so bili tudi prisiljeni iskati gostoljubnost v Angliji, nič naučil.

Castro se od svojih kolegov le v tem loči, da ni čakal, da bi ga spodili, ampak je kot zvit lisjak odšel prostovoljno, s sabo je pa odnesel plen v varno zavetje.

— **Brezbožni Franciji** je papež zopet podaril novo svetnico — Jeanne d'Arc, devico orleansko. Seve je to navaden kupčijski trik.

V Franciji se zdaj edino zveličavni cerkvi slabo godi, za to je pa bila krvava potreba, da se pomnoži kolonija svetnikov, da se iz mlačnih vernikov iz nova izpreša denar. Ali papež je s proglašenjem Jeanne d'Arc za svetnico prišel v hudo zadrego. Duhovsko sodišče pod predsedništvom škofa je svojedobno obsodilo devico orleansko kot čarovnico na grmade in jo sežgalo istotako kot Giordana Bruna in Jana Husa.

Ali vatikansko čiščišče madežev še ni bilo nikdar v zadregi, če se je šlo za to, da čiščenje madežev nosi denar. Pred tem čiščiščem za madeže so izpričale tri nune, ki so se v goreči molitvi priporočale na grmadi sežgani čarovnici, da se je vsled te goreče priporočbe zvršil nad njimi čudež, ozdravile so vse tri od neozdravljivih bolezni.

Ako pojde tako naprej, bomo doživeli, da proglase Husa in Bruna v Rimu svetnikoma, in da ne [illegible] nikdo več študirat [illegible] ker se tam več ljudje le brez [illegible].

— Včasih res satan [illegible] [illegible] lovi duše [illegible] župnik [illegible] cerkve na [illegible] v New Yorku. Blagi župnik je [illegible] nekaj novega, kar [illegible] cerkvene blagajne. Priredil je kinematografično predstavo s 25 centi vstopnine za odrasle in 15 centi za otroke.

Pobožno, zatopljeni v premišljevanje so sedeli verniki v temi, zadaj za njimi župnik in učitelj, za njima pa mož z aparatom. Nakrat se je prikazal napis "Požar v Rimu". Kaj ne pobožna in mučeniška tema, tako sta mislila župnik in učitelj.

A, glej ga zlomka, tvorničar se ni brigal za tako vzvišeno misel. Še zmenil se ni za goreče hiše kristjanov, pa tudi ne za požar. Tembolj se je pa brigal za mlade Rimljanke, ki nakrat v prozorni obleki iz hiš bite na razsvitljene ulice in se zbirajo v slikovitih skupinah.

Hej, kako so verniki odpirali svoje oči.

Župnik hiti k možu, ki je pri aparatu in mu zapove, naj spremeni podobo. Mož ga vboga in prikaže se napis: "Napad roparjev na stare device."

Zdaj je bilo župniku pa preveč. Zaukazal je prižgati luči in opominjal je vrnike, naj se razidejo mirno.

Sunil je v sršenovo gnezdo. Verniki so zahtevali denar nazaj ali pa nadaljevanje predstave. Župnik je na to obljubil, da bo prihodnjo predstavo priredil zastonj. Ali ta obljuba ni pomagala, godrnanje je postajalo močnejše in močnejše. Slednjič je učitelj telefonično poklical policijo na pomoč. Dva policaja sta s količi spodila vernike na ulico, na ulici se je pa hudobni svet smejal na glas.

— V San Franciscu je sodišče prisodilo Abrahamu Ruefu, prejšnemu političnemu "bosu" 14 let ječe, ker je podkupil nekega mestnega svetnika.

Koliko političnih "bosov" bi bilo treba v naši republiki poslati v ječo, da bi se drugi naučili, da je krasti in podkupavati greh? Koliko??

— Dne 29. decembra 1908 so v Chicagi neznane matere izpostavile na ulico tri deteta, dva dečka in eno deklico v starosti od 3 do 5 dni. To žalostno dejstvo dokazuje odločno vso mizerijo današnje človeške družbe.

— Iz Roanoke, Va., se poroča, da je v premogokopu Lick Branch vsled razstrelbe plinov 40 do 60 premogarjev zasutih v jami. Do sedaj so jih 14 spravili na svitlo, med njimi štiri mrtve.

Brzojav z dne 31 dec. 1908 pa poroča, da se do sedaj spravili na svitlo 12 mrličev, vsi drugi premogarji so pa zgubljeni. Zadnja brzojavka je resnična, ki zaeno dokazuje, da kapitalisti v prvih dneh nesreče poskušajo vedno z lažnjivimi brzojavnimi poročili varati javnost o dalekosežnosti nesreče. Ali laž ima kratke noge!

— V Pittsburgu so pred nekaj tedni prišli na sled sleparijam, ktere so zvrševali mestni očetje. Preiskava je dognala, da je bilo le šest poštenih mestnih svetovalcev, vsi drugi so pa grabili kot srake. Kdor se je interesiral za kak predlog, mu je bilo treba le plačati, da je bil sprejet v pitsburškem mestnem svetu.

Vsa zadeva se je vršila enostavno po kupčijskih načelih. Zvrševalni odbor grabežev je presodil, koliko je predlog vreden in mu določil ceno. Vsak "pošten" član večine je imel svojo ceno. S trgovskega stališča so bili razdeljeni v razrede in po teh razredih so dobivali tudi različno podkupnino.

Reformatorični predlogi so bili [illegible]. Grabeži so basali tolik[o] [illegible] v vrečo, da so jo vreča [illegible], da so kapitalisti ovade[illegible] [illegible] so politikarji postali pre[illegible] in prepožrešni.

Seve je to "moralno" ogorčenje v kapitalističnih krogih v Pittsburgu navadna komedija. Jezo se, ker so bili politikarji tako neumni, da so se dali prijeti. A-ko še povemo, da trobijo sedaj moralno trobento lastniki Venerinih svetišč in bančni predsedniki, potem smo povedali vse.

Kdor ima zdrave možgane, nas tudi razume.

NAJNOVEJŠE VESTI.

Delavski protest na dan stoletnice Lincolnovega rojstva. — Darrow upa, da bo Rudovič oproščen. — Južna Italija je pokopališče; 200,000 mrtvih! Na pomoč sirotam! Roosevelt hoče, da se daruje pol milijona iz zvezine blagajne.

Predsednik Roosevelt je 4. t. m. poslal v kongres posebno poslanico, s ktero prosi, da naj kongres dovoli iz zvezine blagajne $500,000 za po potresu prizadete reveže v južni Italiji.

Odvetnik Clarence S. Darrow se je minolo nedeljo povrnil iz Washingtona, D. C., kjer se je mudil pri zvezinem tajniku Roote-ju v zadevi nameravane deportacije ruskega revolucijonarja Rudoviča. Darrow za trdno upa, da bo zvezini tajnik razveljavil razsodbo komisarja Foote-ja, ktera sloni na slabo zveriženi evidenci, in tako rešil Rudoviča iz kremplјev okrvavljenih ruskih rabljev.

Centralni odbor organizacije Chicago Federation of Labor je sklenil prirediti 12. februarja 1909, to je na dan stoletnice rojstva Abrahama Lincolna, velikanski protestni shod proti obsodbi Gompersa in ostalih uradnikov American Federation of Labor. Zadnjo nedeljo so imeli delegatje vseh chikaških unij tozadevno sejo. Pri tej priliki je dejal delegat Quinn: "Sodnik Wright zasluži, da snamem pred njim svoj klobuk. On je drugi Poncij Pilat. Kakor je Pilat s križanjem Krista odprl pot krščanstvu, tako je sodnik Wright z obsodbo Gompersa, Mitchella in Morrisona odprl oči ameriškim delavcem, ki se bodo se daj drugače borili za svoje pravice kot so se doslej."

Strašne so posledice najgroznejše potresne katastrofe, kar jih pomni zgodovina, v južni Italiji. Cela mesta in pokrajine so spremenjene v pokopališča — v mrtvašnice. Število mrtvih sedaj že računajo nad 200,000; a jih bo še več. Materijalne škode je nad eno milijardo (1000 milijonov) dolarjev. Med revnimi prebivalci v prizadetih krajih, kolikor je še ostalo živih, zdaj razsaja bolezen in glad. Ves civilizirani svet simpatizira z nesrečno Italijo; od vseh strani se brzojavno odpošilja denarna pomoč. Posebno se odlikuje Amerika; v samem Chicagu so že nabrali in poslali v Italijo nad $60,000. Italijanski socialisti v Ameriki so izdali klic na pomoč na vse ameriške delavce.

Strašne številke.

"Številke ne lažejo", je že star pregovor. Najstrašnejše so pa tiste številke, ktere govore o številu vsled zanikrnosti umrlih ljudi. Veliko življenj se bi lahko rešilo vsako leto, če bi se bolj pazilo na prva znamenja bolezni. **Jedino** zdravilo, ki takoj pomaga v takih slučajih, je Trinerjevo, ameriško, zdravilno grenko vino. Znana resnica je že, da je to naturno vino narejeno iz čistega, starega rdečega vina in pazljivo izbranih zelišč. V boleznih na prebavljalnih organih in vsled revne krvi, slabosti, in nervoznosti je izborno sredstvo. Uživajte ga kakor hitro čutite spremembo v apetitu, na obličju in v telesni moči; uživajte ga vedno, kadar se ne počutite dobro. V lekarnah. Jos. Triner, 616-622 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Socializem je postal sila, s ktero že računajo vse obstoječe kapitalistične države.